

ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Укладач – доцент кафедри іноземних мов та українознавства, кандидат філологічних наук, доцент Н. М. Сизоненко

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціальності «Філологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мовна комунікативна діяльність у реальних ситуаціях людського спілкування.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Основи комунікативної лінгвістики» є дисципліною циклу гуманітарної та професійної підготовки й тісно пов'язана з дисциплінами «Сучасна українська літературна мова», «Вступ до мовознавства», «Стилістика сучасної української літературної мови», «Українська мова для перекладачів (редагування тексту)».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» є

- формування уявлень про теорію мовної комунікації як науку нового типу, що має міждисциплінарний характер;
- усебічне вивчення феномену мовної комунікації;
- формування умінь і навичок правильно розуміти та аналізувати комунікативні процеси і явища, використовувати набуті знання у вивченні іноземних мов, перекладі, філологічних дослідженнях.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» є

- ознайомлення з природою, типами і формами мовної комунікації; основними правилами, принципами, конвенціями спілкування; сутністю комунікативної стратегії і тактики та засобами їхньої реалізації в різних типах дискурсу; невербальними засобами комунікації;
- вироблення навичок ефективної мовної комунікації, умінь виявляти комунікативні невдачі та знаходити шляхи їхнього подолання;
- формування навичок аналізу тексту як знакової форми мовної комунікації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані такі елементи компетентності:

знання:

- загальні засади комунікації, базові поняття мовної комунікації;
- сутність комунікації та спілкування, мови та мовленнєвої діяльності;
- основні елементи процесу комунікації, механізми та процеси мовленнєвої діяльності, структура мовленнєвого акту, механізми мовленнєвого впливу;
- основні принципи комунікативного аналізу тексту.

уміння:

- розрізняти та пояснювати мовні явища комунікативної лінгвістики;

- застосовувати навички аналізу тексту як знакової форми мовної комунікації;
- формувати уміння самостійної побудови текстів різних типів і форм комунікації, реалізовувати мету спілкування й досягати ефективної комунікації;
- застосовувати норми сучасної української літературної мови в усному та писемному мовленні.

способи мислення:

- чуттєво-образне і словесно-логічне;
- конкретне і абстрактне;
- теоретичне, практичне, професійне.

професійні, світоглядні та громадянські якості:

- професійно-мовленнєва, лінгвостилістична, комунікативна компетентності;
- розвиток творчих і креативних здібностей, навичок самоосвіти та самоконтролю, ерудованості, здатності критично мислити;
- формування таких якостей особистості, як громадянська свідомість, громадянський обов'язок.

морально-етичні цінності:

- формування й розвиток естетичних смаків;
- виховання поваги до української літературної мови;
- виховання поваги й гордості за досягнення української науки, шанобливого ставлення до наукових надбань зарубіжних учених;
- виховання таких чеснот, як обов'язок, порядність, гідність, відповідальність, організованість, дисциплінованість, самокритичність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин, 6 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні засади мовної комунікації. Теорія мовної комунікації як наука. Теорія комунікації як методологічна основа для вивчення мовної комунікації. Теорія мовної комунікації в системі мовознавчих наук. Методи дослідження мовної комунікації.

Тема 2. Природа, структура і типологія людської комунікації. Комунікація і спілкування. Моделі комунікації. Основні елементи процесу комунікації. Мотиви, цілі та функції комунікації. Типологія комунікації за різними критеріями.

Тема 3. Комунікація як мовленнєва діяльність. Сутність мови, мовлення, мовленнєвої діяльності. Типи і види мовлення як діяльності. Механізми та процеси мовленнєвої діяльності. Прагматичні аспекти комунікації. Гендерні аспекти комунікації.

Тема 4. Організація мовного коду в комунікації. Сутність і структура мовленнєвого акту. Основні параметри мовленнєвих актів. Типологія мовленнєвих актів. Дискурс і його організація. Мовленнєві жанри й дискурси.

Тема 5. Регулятиви мовної комунікації. Комунікативний кодекс і його складники. Основні принципи спілкування та максими їх утілення. Правила спілкування. Конвенції спілкування. Мовленнєвий етикет.

Тема 6. Культура мовної комунікації. Культура мовлення та мовленнєва культура. Мовні норми. Комунікативні якості мовлення. Акустичні параметри мовлення. Культура слухання.

Тема 7. Невербальні засоби комунікації. Фонація. Кінесика. Жести у системі невербальних засобів комунікації. Види жестів. Ритмічні жести. Емоційні жести. Жести-знаки. Вказівні жести. Образотворчі жести. Жести-символи. Інші невербальні засоби комунікації. Невербальні особливості міжкультурної комунікації.

Тема 8. Ознаки і чинники ефективної мовної комунікації. Ефективна мовна комунікація. Комунікативна компетенція. Комунікативні закони. Механізми мовленнєвого впливу. Комунікативна позиція і способи її посилення. Комунікативні табу.

Тема 9. Тактико-стратегічний потенціал мовної комунікації. Сутність комунікативної стратегії і комунікативної тактики. Типологія комунікативних стратегій. Комунікативні стратегії і тактики різних типів дискурсу. Специфіка реалізації стратегій і тактик міжособистісного спілкування.

Тема 10. Ознаки і причини неуспішної мовної комунікації. Неуспішна мовна комунікація. Комунікативний саботаж. Типологія комунікативних невдач. Невдачі у міжкультурній комунікації.

Тема 11. Етноспецифіка мовної комунікації. Комунікативна особистість як продукт і носій лінгвокультури. Комунікативна поведінка та її види. Прояви етноспецифіки комунікативної поведінки. Моделі опису комунікативної поведінки.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 344 с.
2. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : підруч. / О. О. Селіванова. – Черкаси : Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
3. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. / О. В. Яшенкова. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 312 с.

Допоміжна

1. Дегтярьова К. В. Основи теорії мовної комунікації : навч.-метод. посіб. / К. В. Дегтярьова. – Полтава, 2012. – 70 с.
2. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення [Текст] : навч. посіб. / К. Я. Климова. – 2-е вид., випр. і допов. – К. : Ліра, 2007. – 240 с.
3. Косенко Ю.В. Основи мовної комунікації: навч. посіб. / Ю. В. Косенко. – Суми : СДУ, 2011. – 187 с.

Інформаційні ресурси

1. Лінгвістичний портал з української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mova.info .
2. Український правопис [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravopys.net.
3. Російсько-українські словники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.r2u.org.ua .
4. Словники он-лайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rozum.org.ua .
5. Словники України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.

6. Електронні версії словників термінографічної серії «СловоСвіт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Terminohrafichna_serija_Slowo...
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnyk.net>.
8. Академічний російсько-український словник за ред. А. Кримського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://krum.linux.org.ua>.
9. Російсько-український словник сталих виразів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rosukrdic.iatp.org.ua>.
10. Українська мова : Енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.